

Podatek od niektórych instytucji finansowych

Paweł Tański

Radca prawny, doktorant w INP PAN

Do 25 marca br. banki krajowe oraz pozostali podatnicy podatku od aktywów niektórych instytucji finansowych, potocznie zwanego podatkiem bankowym, mają obowiązek po raz pierwszy złożyć naczelnikom urzędów skarbowych właściwym ze względu na ich siedzibę stosowne deklaracje oraz obliczyć i wpłacić ten podatek.

Omawiany podatek został wprowadzony do polskiego systemu prawnego ustawą z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych (Dz. U. 2016 r. poz. 68). Zgodnie z założeniami projektodawców ustawy, celem wprowadzenia tzw. podatku bankowego było pozyskanie dodatkowego źródła finansowania planowanych wydatków budżetowych, w szczególności społecznych, przewidzianych programem nowego rządu. Ustawa miała na celu również zwiększenie dotychczasowego, niewystarczającego w ocenie projektodawców, udziału sektora finansowego w finansowaniu wydatków budżetowych.

Od 2009 roku większość państw członkowskich Unii Europejskiej wprowadziła różnego rodzaju podatki lub opłaty bankowe, stanowiące odpowiedź na ryzyko gospodarcze generowane przez banki oraz jego znaczące skutki ekonomiczne dla państw i podatników, szczególnie widoczne w okresie kryzysu finansowego. Wysokość oraz sposoby obliczania tych należności, jak również przeznaczenie pozyskiwanych w ten sposób środków, różnią się w poszczególnych państwach. Przedmiot opodatkowania stanowią najczęściej aktywa, pasywa, wartość sumy bilansowej, bądź wartość wymogu kapitałowego, zaś pozyskiwane środki służą głównie celom fiskalnym lub poprawie stabilności systemu finansowego w danym kraju. Do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych, polski system prawny nie zawierał regulacji dotyczących podatku od aktywów instytucji finansowych.

Podatnicy i przedmiot opodatkowania

Do kręgu podatników nowowprowadzonego podatku od niektórych instytucji finansowych, zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r., zaliczono następujące kategorie podmiotów:

- 1) banki krajowe,
- 2) oddziały banków zagranicznych,
- 3) oddziały instytucji kredytowych,
- 4) spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe,
- 5) krajowe zakłady ubezpieczeń,
- 6) krajowe zakłady reasekuracji,
- 7) oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń i zagranicznych zakładów reasekuracji,
- 8) główne oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń i zagranicznych zakładów reasekuracji;
- 9) instytucje pożyczkowe w rozumieniu art. 5 pkt 2a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (tj. kredytodawcy, którzy w zakresie swojej działalności gospodarczej lub zawodowej, udzielają lub dają przyrzeczenie udzielenia konsumentowi kredytu, inni niż : banki krajowe, banki zagraniczne, oddział banków zagranicznych, instytucje kredytowe lub oddziały instytucji kredytowych, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, podmioty, których działalność polega na udzielaniu kredytów konsumenckich w postaci odroczenia zapłaty ceny lub wynagrodzenia na zakup oferowanych przez niego towarów i usług).

Z powyższego wyliczenia wynika, iż nie zostały opodatkowane tzw. podatkiem bankowym zagraniczne zakłady ubezpieczeniowe z państw członkowskich Unii Europejskiej wykonujące działalność w Polsce na zasadzie swobody działalności ubezpieczeniowej oraz banki wykonujące transgraniczną działalność bankową. W ocenie projektodawców, opodatkowanie takich podmiotów byłoby niezmiernie skomplikowane, a skala ich działalności w Polsce, prowadzonej poza polskimi oddziałami, nie jest znacząca.

Jednocześnie ustawodawca zwolnił od podatku bankowego Bank Gospodarstwa Krajowego i ewentualnie inne banki państwowe, jeśli takowe powstaną w przyszłości. Jak wyjaśniono w

uzasadnieniu do projektu ustawy wprowadzającej omawiany podatek, banki państwowe realizują cele polityki gospodarczej państwa i są powołane w celu innym niż ściśle komercyjny, zaś ich opodatkowanie, zważywszy, że w aktywa są wyposażone przez państwo, byłoby pozbawione sensu i generowałoby jedynie pusty obrót pieniądza.

Ponadto, zwolniono od podatku bankowego podatników, wobec których Komisja Nadzoru Finansowego zastosowała szczególne środki z ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym lub z ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, jak również podatników objętych programami postępowania naprawczego/planami naprawczymi określonymi w Prawie bankowym, ustawie o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych oraz ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (por. art. 11 ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych).

Przedmiotem opodatkowania, w myśl art. 3 ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych, są aktywa podmiotów będących podatnikami podatku. Takie rozwiązanie bywa krytykowane, albowiem nie uzależnia ono wymiaru nakładanego na instytucje finansowe podatku od rzeczywistej kondycji finansowej podatnika, w tym w szczególności od rentowności prowadzonej przez niego działalności.

Podstawa opodatkowania i stawka podatku

W przypadku banków krajowych, oddziałów banków zagranicznych, oddziałów instytucji kredytowych i SKOK-ów podstawą opodatkowania jest nadwyżka sumy wartości aktywów podatnika, wynikająca z zestawienia obrotów i sald, ustalonego na ostatni dzień miesiąca na podstawie zapisów na kontach księgi głównej, zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości lub standardami rachunkowości stosowanymi przez podatnika na podstawie art. 2 ust. 3 tej ustawy - ponad kwotę 4 mld zł. Podstawę opodatkowania obniża się o wartość funduszy własnych, ustaloną na ostatni dzień miesiąca, a ponadto o kwoty, o które podatnik wykonując decyzję, o której mowa w art. 138 ust.1 pkt 2 lub 2a albo 138d ust. 1 Prawa bankowego, podwyższył w okresie miesiąca, za który ustala się podstawę opodatkowania, fundusze własne. Podstawę opodatkowania obniża się także o wartość aktywów w postaci skarbowych papierów wartościowych. Co więcej, w przypadku banków krajowych, oddziałów banków zagranicznych i

oddziałów instytucji kredytowych podstawę opodatkowania obniża się również o wartość aktywów nabytych przez podatnika od Narodowego Banku Polskiego, a stanowiących zabezpieczenie kredytu refinansowego, zaś w stosunku do banków zrzeszających (w rozumieniu ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających) o wartość środków finansowych zgromadzonych na wszystkich rachunkach zrzeszonych banków spółdzielczych, prowadzonych przez podatnika.

W odniesieniu do podatników z branży ubezpieczeniowej, o których mowa w punktach 5-8 powyżej, podstawę opodatkowania stanowi nadwyżka sumy wartości aktywów podatnika, wynikająca z zestawienia obrotów i sald, ustalonego na ostatni dzień miesiąca na podstawie zapisów na kontach księgi głównej, zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości lub standardami rachunkowości stosowanymi przez podatnika na podstawie art. 2 ust. 3 tej ustawy - ponad kwotę 2 mld zł. Wartość tę oblicza się łącznie dla wszystkich podatników zależnych lub współzależnych pośrednio lub bezpośrednio od jednego podmiotu lub grupy podmiotów powiązanych ze sobą.

W przypadku instytucji pożyczkowych, podstawą opodatkowania jest nadwyżka sumy wartości aktywów podatnika, wynikająca z zestawienia obrotów i sald, ustalonego na ostatni dzień miesiąca na podstawie zapisów na kontach księgi głównej, zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości lub standardami rachunkowości stosowanymi przez podatnika na podstawie art. 2 ust. 3 tej ustawy - ponad kwotę 200 mln zł. Wartość tę oblicza się łącznie dla wszystkich podatników zależnych lub współzależnych pośrednio lub bezpośrednio od jednego podmiotu lub grupy podmiotów powiązanych ze sobą.

Podatek wynosi 0,0366% podstawy miesięcznie (co daje 0,44% rocznie), a zastosowana stawka jest jednakowa dla wszystkich kategorii podatników podatku bankowego.

Zwraca uwagę fakt, że zgodnie z decyzją ustawodawcy, podatek bankowy nie stanowi kosztu uzyskania przychodu na potrzeby podatku dochodowego od osób prawnych, zatem nie będzie możliwe jego odliczanie od podstawy opodatkowania w podatku dochodowym od osób prawnych.

Pobór podatku i właściwość organów podatkowych

Pobór podatku bankowego oparty jest na zasadzie samonaliczenia podatku przez podatników. Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych, podatnicy są obowiązani, bez wezwania właściwego organu podatkowego:

- 1) składać właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego deklaracje podatkowe według ustalonego wzoru,
- 2) obliczać i wpłacać podatek na rachunek właściwego urzędu skarbowego

za miesięczne okresy rozliczeniowe w terminie do 25 dnia miesiąca następującego po miesiącu, którego podatek dotyczy. Pierwszym okresem rozliczeniowym, za który podatnicy dokonują obliczenia i wpłaty podatku oraz składają deklarację podatkową, jest luty 2016 r. Wzór stosownej deklaracji określa rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 lutego 2016 r. w sprawie określenia wzoru deklaracji w zakresie podatku od niektórych instytucji finansowych (formularz FIN – 1).

Właściwym organem podatkowym jest naczelnik urzędu skarbowego właściwy miejscowo ze względu na siedzibę podatnika. Jeżeli jednak nie będzie możliwe ustalenie właściwego organu podatkowego na tej podstawie, ustawa przewiduje dla tego typu sytuacji właściwość Naczelnika Drugiego Urzędu Skarbowego Warszawa-Śródmieście.

Podsumowanie

Niewątpliwie największe kontrowersje związane z wprowadzeniem nowego rodzaju podatku obciążającego instytucje finansowe wywoływała kwestia potencjalnego przerzucenia ciężaru ekonomicznego tego podatku na klientów instytucji finansowych. Projektodawcy podatku bankowego wskazywali, iż wprowadzany podatek jest de facto podatkiem majątkowym, zatem przerzucenie podatku na klientów nie powinno mieć miejsca. Ponadto, jako argumenty przeciwko możliwości przerzucenia ciężaru podatku na klientów instytucji finansowych wskazywano silną konkurencję występującą w polskim sektorze finansowym, która zmusza do podejmowania starań o każdego klienta, jak i fakt, że polski sektor bankowy należy do mało skoncentrowanych. Wobec powyższego, w projekcie ustawy wprowadzającej podatek bankowy przyjęto założenie, iż

nowowprowadzany podatek w przypadku banków w pierwszej kolejności zmniejszy ich rentowność, uznawaną i tak za jedną z najwyższych w Unii Europejskiej. Nadto, w art. 14 ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych, wprowadzono zasadę, zgodnie z którą wprowadzenie podatku nie może stanowić podstawy do zmiany warunków świadczenia usług finansowych i ubezpieczeniowych wykonywanych na podstawie umów zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy (wątpliwości wzbudza jednak konstytucyjność tego przepisu, kwestia ewentualnych sankcji za jego naruszenie, czy jego zastosowanie do umów poddanych prawu obcemu, jak np. umowy kredytowe oparte o standard LMA). Praktyka rynkowa pokazuje jednak, że w ostatnim czasie wielu uczestników rynku podniosło marże lub oprocentowanie kredytów mieszkaniowych, konsumpcyjnych, czy udzielanych MSP, jak również obniżyło oprocentowanie depozytów.

Inną obawą sygnalizowaną przy okazji wprowadzenia tzw. podatku bankowego była kwestia możliwości doprowadzenia do niezamierzonej destabilizacji systemu bankowego, w szczególności w połączeniu z obniżającą się rentownością sektora bankowego wynikająca z niskiego poziomu stóp procentowych, czy zwiększonych opłat na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego związanych z sytuacją SKOK-ów, czy upadłością Spółdzielczego Banku Rzemiosła i Rolnictwa w Wołominie. Niektórzy eksperci podnosili, że w takiej sytuacji ewentualne dodatkowe obciążenia powinny być nakładane w postaci podatku od zysku, z którego wpływy powinny być przeznaczane na fundusze stabilizacyjne (podobnie jak w wielu innych krajach UE), zaś rozmiar podatku powinien być uzależniony od ryzyka generowanego dla systemu przez dany podmiot. Wskazywano również możliwe niekorzystne dla gospodarki zmiany w strukturze akcji kredytowej, polegające m.in. na przesunięciu zainteresowania banków w kierunku wysokomarżowych kredytów konsumpcyjnych, kosztem kredytów mieszkaniowych, czy korporacyjnych.

Podnoszono również wątpliwości natury prawnej i konstytucyjnej dotyczące poszczególnych rozwiązań wprowadzonych ustawą z dnia 15 stycznia 2016 r. o podatku od niektórych instytucji finansowych, w tym zbyt krótki okres *vacatio legis*.

Prawdopodobnie jednak dopiero w przypadku ziszczenia się sygnalizowanych ryzyk związanych z wprowadzeniem tzw. podatku bankowego, ustawodawca zostanie zmuszony rozważyć zmianę wysokości, czy też samego modelu opodatkowania tym podatkiem.

Paweł Tański

Radca prawny

Doktorant w INP PAN